

GIUSEPPE PARINI

(1729—1799)

narodil se v Bosisiu jako syn obchodníka s hedvábím. Stal se knězem a vychovatelem v šlechtických rodinách. Později byl rakouskou vládou jmenován ředitelem Milánských novin a profesorem literatury na brerškém gymnasiu. Když roku 1796 Francouzi dobyli Itálie, uvítal je jako osvoboditele, jako nositele velkých ideálů Revoluce. Byl zvolen do městské milánské rady. Avšak chováním Francouzů byl trpce zklamán. Zemřel v Miláně 15. srpna 1799.

Jeho prvním velkým básnickým úspěchem bylo Ráno (Il Mattino), které vyšlo roku 1763 jako první část Dne (Il Giorno). Stejně nadšeně bylo přijato o dva roky později Poledne (Il Mezzogiorno). Roku 1795 vyšlo první souborné vydání Ód, z nichž nejslavnější jsou ódy Na venkovský život, Výchova, Musám a Poselství. Poslední dvě části Dne t. j. Večer (Il Vespro) a Noc (La Notte) vyšly až posmrtně roku 1801.

Parini je v stagnující italské literatuře 18. století „nový člověk“ v tom smyslu, že pro něho básnění není hra se slovy. V jeho rukou poesie opět nabývá mravního obsahu, stává se výrazem vážného, opravdového zaujetí. Pro Pariniho je poesie vychovatelkou, obroditelkou. O tuto obrodu usiluje pak vážně a přímo ve svých ódách, vtipem a nepřímou ve své satíře. Den, tento komický epos o výkonech šlechtického elegánka, zůstává dodnes živý nejenom pro svůj moralistní a satirický záměr, ale i pro hudebnost svých veršů a rozkošnický sensualismus prodlévající se zálibou u půvabných jednotlivostí přepychového života.

Giuseppe Parini

DEN

STÁTNÍ NAKLADATELSTVÍ
KRÁSNÉ LITERATURY, HUDBY A UMĚNÍ

Praha 1958

Vari, oči krhavé a stářím zesláblé, vari, nosy trdomyslných starců s kapičkou u nosu, vari, od těchto listů. Zde není řeč o důležitých úřadech, jež jsou ve vlasti zastávány, zde není řeč o přísných zákonech ani o nudném domácím hospodaření — bídné to výsadě prošedivělého věku. Tobě, nejluznější bohyně, jež dnes řídíš a vedeš sladkou uzdou naši mládež, jen tobě je věnována a posvěcena tato malá knížka.

Kdo by si tě nevážil a neuctíval tě jako nejvyšší božstvo, když jsi v tak krátkém čase porazila chladný Rozum, puntičkářskou Rozvahu a nudný Pořádek — úhlavní své nepřátele — a když jsi toto šťastné století osvobodila od starých okovů?

Kéž by se ti zráčilo vzít i tuto malou báseň pod svou ochranu — jíž snad není nehodna. Polož ji na mírumilovné oltáře, na nichž obětují sami sobě ušlechtilé dámy a roztomilí jinoši ranní hodiny. Jen po tom dychtí má knížka, pouze na to bude hrda a jenom to ji uspokojí.

Aby ti byla ještě dražší, setřásla jho otrockého rýmu a vykračuje si v nerýmovaných verších, neboť ví, že takové verše se ti nyní líbí a jsou ti milé.

Netouží po nesmrtelnosti jako jiné knihy, o nichž jejich autoři mají vysoké mínění, jež jsi však ty odvrhla a pohřbila v zapomnění. A ježto je má kniha zrozena pouze pro tebe a zasvěcena pouze tobě, stačí jí, bude-li žít pouze tu chvíli, pokud ty budeš mít tutéž tvářnost a než tě napadne vzít na sebe jinou tvář a objevit se v půvabnější podobě.

Uráčí-li se ti shlédnout laskavým okem na toto Ráno, bude snad potom následovat i Poledne a Večer a jejich autor si dá záležet, aby je složil a vyzdobil tak, aby ti byly stejně drahé.

Můj mladý Pane, ať už tobě proudí
nejčistší modrá krev v tvém slavném ledví
či ať ti kazy krve nahrazuje
čest koupená a jmění, jež tvůj tatík
hamižně v dosti krátkém čase
jak na zemi, tak moři namamonil,

5

mne — učitele Řádu — nyní poslyš.
Já naučím tě, jak dny dlouhé probít,
dny dlouhé, předlouhé, jež doprovází
v tvém žití nuda k omrzení vleklá.
Co dělat ráno, odpoledne, večer,
oč starat se máš, k čemu upnout mysl —
to všecko z veršů mých se tady dovíš,
když v dlouhé chvíli vybude ti chvíle,
abys mi mohl nastavití uši.

10

15

Tys poklekl už zbožně před oltáři
Venuše svaté, hráče Merkuria,
jež v Galii a Albionu stojí —
a onu horlivost lze číst v tvé tváři.
I nadešla teď chvíle odpočinku.

20

Ach, marně Mars tě vábí — vždyť je blázen,
a tebe — přirozeně — krev přec děsí.

Ty smutné vědy Palladiny rovněž
máš v nenávisti. Chuť k nim vzal ti brekot,
jenž plní školní síně a kde vědy
a skvělá umění se proměnily
v tak hrůzná strašidla, že nárek dětí
tu otřásá i přerózlehlou klenbou.
Můj mladý Pane, poslyš tedy nejdřív,
k jakým to sladkým starostem tě Ráno
má vést a řídit lehoučkou svou rukou.

I vstává Ráno v doprovodu Zory
dřív nežli Slunce, jež pak v dálce vzejde
tam na obzoru, aby dalo radost
všem tvorům, polím, rostlinám a vodám.
Tu také dobrý rolník vstává s lože,
jež v noci spolu s dětmi maličkými
mu zahřála i jeho věrná žena.
Nástroje svaté na ramena bere —
Ceres a Pales kdys je vymyslela —
a zvolna vede vola směrem k polím.
Jde úzkou cestou, při níž rostou keře,
a s nachýlených větví střásá rosu,
jež v slunci láme se jak drahokamy.
I kovář vstává a zas otevírá
svou hlučnou dílnu. Navrací se k dílu,
jež nedokončil včera. Dělá klíče

a chytře okovává pokladnici,
aby byl klidný ustaraný boháč.
Anebo stříbrem, zlatem zdobí vázy
či šperky k okrášení nevěst, hodů.
Co to? Ach, ty se děšíš při mých slovech,
že vlas máš zježen jako ježek ostny?
To nad tím jitem? Ach, tvé jitro přece,
můj mladý Pane, tvé jitro je jiné.
Tys neseděl přec při západu slunce
u stolu skrovného a při soumraku
tys neuléhal do hubených peřin,
jak na vsích odsouzen je spát lid sprostý.

Vám, bozi nebeští, pozemští polobozi,
vám dopřál dobrý Jupiter los jiný.
I musím tedy vést vás jinou cestou
a umění jinými se řídit.

Tys přece bděl, vždyť v opeře jsi meškal
a pak jsi dlouho dlouho pobyl v herně.
Tím natáhl sis noc — a potom znaven
v kočáře zlatém s koly hřmotícími
taženém víc než pádícími oři
dost dlouho bouřil jsi klid tiché noci
a otvíral tmu vůkol pochodněmi.
Ach, vypadalo to jak tenkrát dávno,
když po sicilských březích sám bůh Pluto
na voze hnal se, při čemž pochodněmi

Furií smečka svítla mu cestou —
smečka, jež měla místo vlasů hady. 75

A tak ses vrátil domů. Ale běda,
zde s novou prací velký stůl tě čekal.
Stůl prohýbal se pod hojnými jídly,
z Francie jará vína na něm stála,
i vína z Toskány a ze Španělska, 80
i tokajské zde bylo, jež kdys Bakchus
zeleným věncem ověncil a pravil:
„Všem kvasům kraluj.“ Nu, pak ale Spánek
podušky natřásl ti vlastnoručně,
a když ses do nich unaveně složil, 85
hedvábné záclony šel tiše stáhnout lokaj.
A tobě přelíbezně zavřel víčka
zpěv kohouta, jenž jiným otvírá je...

Je správné, že tvé unavené smysly
bůh Morfeus z pout spánku nevymaní 90
dřív, dokud jasný den se nepokusí
úporně vniknout, vedrat se až k tobě
škvírami v pozlacených okenicích
a vyzlatit zeď protilehlou sluncem,
jež tobě dávno nad hlavou už stojí. 95
Teď starosti tvé přelíbezně začnou,
jež přináší ti den. I musím tedy
zde odtud loď svou vypravit a vést tě
— zpívaje rady — k převelikým činům.

Však zdálky zaslechlo už hejno sluhů 100
zvuk zvonku, jímž tvá ruka zatřepala,
a způsobně a hbitě seběhli se.

Hned kvačí otevřítí okenice,
jež světlu bránily; však přitom dbají,
by slunce neodvážilo se svítit 105
k tvé nelibosti přímo do tvé tváře.

Nu, nazdvihni se, pak se lokty opři
o měkké podušky, jež zvolna sklouznou
pod záda jako měkké opěradlo.
Pak zdvihni prst a zvolna, velmi zvolna 110
přejeď si oči, abys setřel mlhu,
jež zbyla tam snad po kimmerské mlze,
načež rty našpul do malého kroužku
— jak luzné na pohled! — a mlčky zívni.

Když se tak libě tváříš, kéž by zřel tě 115
nějaký hrubý setník od armády,
jenž málem může roztrhnout si hubu,
jak řve, když dává šikům vojska povel,
a trhá uši dobře vyvinuté.

Ach, ten by koukal! Jistě by se styděl, 120
víc nežli Minerva, když u studánky
si na píšťalu hrála a když zřela
nafouklé tváře a svůj tupý výraz.

Teď však již zřím, jak načesaný sluha
uctivě vchází a jak vyptává se, 125

co tentokráte v drahocenném šálku
z obvyklých nápojů bys ráčil vypít.
Indické zboží číška je i nápoj.
Co libo je ti, to si můžeš vybrat.
Chceš-li však povzbudit trakt zaživací, 130
aby ho hrálo přiměřené teplo,
při čemž bys také náležitě trávil,
vol hnědou čokoládu z Guatemaly
či tu, již z Antill poslal domorodec,
jenž zkrašluje si barbarský vlas peřím. 135
Však jestliže tě mysl těžká trudí
či tuk tvé štíhlé údy ohrožuje,
tu pocti svými rty ten božský nápoj,
v němž kouří upražená hnědá zrnka,
jež z dalekého Aleppa k nám přišla, 140
či ta, jež byla přivezena z Mokky
tisícem lodí pyšnicí se stále.
Nu, ovšem, bylo třeba rozbít říše
a rozvrátit jim jejich dávná sídla,
plout pod plachtami kdesi v divých bouřích, 145
strach mít a věcí neznámých se děsit
a strádat, trpět hladem, hubit kraje
a rušit hranice — až dosud svaté —
a nemít za lidskou krev v lidských údech
těch tvorů, kteří za mořem kdes žili — 150
jak dělal Pizarro anebo Cortés.
Ba bylo třeba nelítostně kácet
za hromů, blesků se zděděných trúnů

mexické krále, ušlechtilé Inky,
jen abys získal ty — ty, perlo reků — 155
rozkoš a slasti pro jazyk a patro.

Jen nedej nebe, aby v této chvíli,
kdy s chutí srkáš kýžený svůj nápoj,
netaktní sluha najednou ti hlásil,
že je tu krejčík, nemaje dost na tom, 160
že se — lump — dělil o tvou látku s tebou.
On ještě nese nekonečný účet
a chtěl by peníze... ach, stát se tohle,
tvůj libý nápoj v odporný se změni,
den celý v útrokách ti bude ležet 165
a ty pak budeš po plebejsku říhat
doma i v divadle i na procházce.
Tu však již vchází mistr, jenž tvé nohy,
jak se mu uzdá, ohýbá a řídí.
Vždy vítán je, ač chodí znenadání, 170
a nečeká, až ohlásí ho sluha.
Na prahu stanul teď ten sladký mistr.
Jak svíčka stojí. Ramena pak zdvihne,
krk vysune, jak dělává to želva,
a bradu sklání, při čemž rty se dotkl 175
klobouku s péry, který tiskne k hrudi.

Jak tenhle — přístup k loži mého pána,
i mistře, ty, jenž cepuješ ho v zpěvu,
by zanotovat uměl něžnou píseň

že mohu vidět, slyšet žerty, vtipy
všech polobohů, kteří spolu s tebou
tabuli velmi pestře věncí.
Kdopak je to však tamhle na té straně? 455
Zabírá mnoho místa, cpe se, funí
i zrakem hltá, všemu se hned chechtá,
až se mu třese pyšný, mocný teřich.
Má na podnebí dobře vyvinuté
chuťové pohárky a v jeho tkáni 460
dlí duše, která umí — závidíte mu —
sát z jídla slasti do zemdení.
Neumí nikdo přijít věcem na chuť
tak jako on a nikdo nedovede
jazykem lovit po zemi a vzduchem 465
a mezi živočichy v hloubkách moře.
Když — jiného jsa host — jde ku tabuli,
mohou mu zkazit nelítostnou žravost
jen vyzáblé a vyschlé stíny předků,
poletující kol a hlídající 470
poklady, které zanechaly vnukům.
Oplakávají bdění, střídmá jídla,
domy, v nichž tenkrát hospodařil vítr,
vychrtlé herky, kočár skřípějící,
jenž rachotil, až vůkol vše se třáslo, 475
že marně rolníky kdys dřeli.

A kdo to sedí vedle? Jistě osud
dva protiklady z rozmaru sem svedl.

Ten i ten však jsou u tabule skvosty.
Bůh zahrad se srpem, jenž byl ctěn v Řecku, 480
kterému v oběť dávali dva osly,
důstojnou oběť, nechať tomu žáčku
mudrce ze Samu dar na stůl podá.
On sedí nečinně, neb zhrdá masem,
nos ohrnuje s hnusem, ošklíbá se 485
a jenom ždíbec chleba zvolna žvýká.
Ten první nesvedl by být rek postů,
tak dlouho bez jídla by nevydržel,
těžko by zmohl mdlobu, horkost z hladu.
Tomuto druhému zas stačí křepkost, 490
mít zvláštní mravy v světě krasoduchů
a za mudrce mít čest tady platit.

Čí duše všední je, nechť jeví lítost
a nechať s člověkem má vřelý soucit
s různými jeho bédami a potřebami 495
a strastmi, utrpením všech bližních.
On v srdci zhrdá prostou náklonností
a jeho city lidi přeskakují,
neboť se upínají k tvarům jiným.
„Nechť zhyne ten, kdo odvážil se první 500
zbraň zdvihnout proti mírné ovci
a volu tichému — a nebyl dojat
jich bučením a něžným bekotáním
či lízáním té ruky, jež je rdousí
a pečetí tím, běda, jejich osud!“ 505

Tak mluví Pane, on — a co tak mluví,
tvou Dámu dojalo to do té míry,
že z očí vytryskla jí vroucí slza
a zaleskla se jako kapka rosy,
jíž na jaře lká snítka boha Bakcha,
když vlahé větry úrodu jí nesou.

Ach, běda, vzpomněla si právě Dáma
na onen krutý den, kdy její fenka
(panenská fenka, Gracií tří žačka),
jež mladicky si zalaškovat chtěla,
zařala krásné sněhobílé zoubky
do sprosté nohy sluhy a ten drzoun
rouhavou, podlou nohou odkopl ji,
až třikrát ve vzduchu se otočila,
srst třikrát naježila a pak čumák
vyfrkl prach, jenž vůkol rozvířil se.
Začala kňučet, že to vypadalo,
že volá o pomoc a že s ní lkala
i ozvěna, jež od stěn vrátila se.
Až ze sklepů sem řítily se sluzi,
z pokojů rozechvělé, bledé panské,
vše sem tam lítalo a tvojí Dámě
voňavkou museli tvář postříkovat,
než přišla k sobě. Ale hněv i bolest
jí nepřestaly lomcovat a z očí
blesk na blesk přšel na leb sluhy.
Pak třikrát zavolala na svou fenku,

a ta jí vyskočila hbitě na hrud',
jako by o pomstu ji přišla prosit.
A dočkala se jí ta fenka-panna.
Ničemný sluha klopil oči k zemi
a třásl se, když rozsudek svůj slyšel.
Nic nepomohlo dvacet let že sloužil,
nic nepomohla věrnost v tajných službách,
nadarmo zněly jeho prosby, sliby.
Vyhnali ho, když z livreje ho svlekli,
z livreje, v které lid si ho kdys vážil.
Nového pána nadarmo si hledal,
protože všechny útlocitné Dámy
velmi se zatvrdily vůči němu,
když zvěděly, jak hnusný skutek spáchal.
A tak ten chudák s pobledlými dětmi
a s polonahou ženou u cesty si lehl,
chtěje svým marným nářkem pohnout chodce.
Tak modlo — fenko usmířena bylas
lidskými oběťmi. Máš nač být pyšná!

Když u stolu je všecko v plném proudu,
tvou péčí budiž, Pane, nad vším bdíti
a všecko vidět, abys brzy poznal,
co je tvé Dámě asi nejmilejší.
Tu porci ptáka vzácného či ryby
jí stranou dej a hled', ať nůž tvůj z lásky
se přímo v anatomický nůž změní,
vždyť Amor se přec vyzná v údech zvířat